

Afgelopen december overleed de Zuid-Afrikaanse mensenrechtenactivist en bisschop Desmond Tutu. Ik moest bekennen dat ik eigenlijk heel weinig van hem wist, behalve dat hij een bekende naam was geweest in de strijd tegen de Apartheid in Zuid-Afrika. Ik was nog een kleuter toen het apartheidsregime viel, en de jaren erna toen hij een grote rol speelde in de commissie die moest zorgen dat recht gedaan werd aan de slachtoffers van moorden en marteling. Ik denk dat veel van u dat wat meer bewust hebben meegekregen via het nieuws en dus wat meer over hem hebben meegekregen, maar voor mij was het dus nieuw. Ongeveer tegelijk met zijn overlijden ontdekte ik een podcast-serie ‘Moderne profeten’, waar ook een aflevering over hem in zat. Ik heb er op Facebook al iets over geschreven en in de Doarpsomropper en vorig weekend heb ik tijdens een wandeling met een groepje gemeenteleden over hem gesproken. Ik raak maar niet over hem uitgedacht en deze week moest ik ook weer aan hem denken bij het bestuderen van de Bijbeltekst voor deze dienst. Dus ik wil vandaag wat over hem delen, Desmond Tutu als moderne profeet.

Eerst iets over Jezus als profeet. Want dat is hoe hij in dit stuk van Lucas vooral wordt neergezet. Jezus krijgt in de verschillende evangelieën en in de verschillende verhalen verschillende rollen. De rol van messias, de rol van genezer, de rol van koning, de rol van priester. Lucas, zo aan het begin van zijn evangelie, laat Jezus optreden als een profeet, die de rol van de oude profeten zoals Jesaja overneemt. Hij verkondigt, hij brengt Gods boodschap aan de mensen en maakt van eeuwenoude verwachtingen een boodschap voor vandaag.

En hij maakt indruk met zijn verhaal. Op de een of andere manier weet hij die oude woorden zó te brengen dat iedereen aan zijn lippen hangt. En als hij dan ook nog zegt: ‘Vandaag zijn deze woorden in vervulling gegaan’, dan barst de synagoge bijna uit elkaar van enthousiasme.

Wat is het, dat Jezus’ woorden zo binnenkomen? In het Grieks staat het er heel mooi, er staat ‘Vandaag is de schrift vervuld *in jullie oren.*’ Met andere woorden: het is binnenin de hoofden en de harten van de luisteraars dat er iets gebeurt. Op de een of andere manier komen de woorden uit Jesaja, woorden die de luisteraars van buiten kennen, ze hebben ze immers jaar in jaar uit gehoord in de synagoge, zoals ook wij jaar in jaar uit dezelfde bijbelteksten horen, maar nu komen ze ineens binnen. De woorden gaan leven. Mensen geloven ineens dat ze wáár zijn! Er is dus écht goed nieuws voor de armen, wie gevangen zit of onderdrukt wordt zal dus écht worden bevrijd, wie er geen gat meer in ziet zal dus écht het licht weer zien. En het kan niet anders of ze herkennen ook zichzelf in die armen, gevangenen, onderdrukten en blinden. Jezus geeft hen de hoop terug.

Ik wou dat ik zo kon preken...

Volgens mij was Desmond Tutu iemand die ook zo kon preken. Ik merkte dat ook aan de gemeenteleden met wie ik over hem sprak, ik had ze voorafgaand aan de wandeling gevraagd de podcast te luisteren en merkte dat ze onder de indruk waren. Voor mij kwam dat door de manier waarop hij praatte, zijn humor, zijn lach, zijn eerlijkheid. Maar vooral ook omdat ik weet dat hij enorm veel ellende gezien heeft, als activist en als voorzitter van de Waarheids- en Verzoeningscommissie. Hij heeft alle verhalen aangehoord van daders en slachtoffers over mensen die anderen martelen, tot niet-mens maken, vermoorden, verminken. Als er iemand is die weet hoe mensen zich als beesten kunnen gedragen, dan is hij het wel. En als hij dan zegt: de mens is gemaakt voor goedheid, dan geloof ik hem. Als hij zegt: wij zijn geschapen naar Gods beeld, stuk voor stuk, en zie eens wat een bijzondere fantastische schepsels wij zijn, stuk voor stuk - dan doet dat iets binnenin mij. Als hij zegt: in het centrum van ons bestaan zit een hart dat klopt met liefde - dan laat dat in mijn hart een vonkje overslaan. In een ander interview

hoorde ik hem antwoorden op de interviewster die vroeg hoe hij in hemelsnaam hoop kan houden in een wereld waar nog altijd zo veel misgaat. Hij lachte zijn karakteristieke lachje en zei, alsof het iets heel simpels was: “Al het kwaad dat er nu is blijft niet bestaan, want het is niet Gods bedoeling dat het zo is.” Als je dat nog kunt zeggen na wat hij allemaal heeft meegemaakt, dan ben je een echte profeet.

De woorden in het Lucasevangelie over de armen en de gevangenen deden me nog op een andere manier aan Desmond Tutu denken. In het interview had hij het namelijk ook over de kracht die de Bijbel altijd gegeven heeft aan mensen die politiek onderdrukt worden. Hij zei: “Als de blanke mensen die Afrika koloniseerden en ons onderdrukten ons er écht onder hadden willen houden, dan hadden ze ons nooit de Bijbel moeten leren lezen. Want de Bijbel heeft gewerkt als een soort dynamiet.” Ik snap wel waarom: overal in de Bijbel, ook hier weer, blijkt dat God een voorkeur heeft voor mensen die arm zijn en mensen die onderdrukt worden. Het is altijd de jongste, de achtergestelde, het slachtoffer, voor wie God opkomt. De rijken en de overheersers krijgen ervanlang. Van de vier evangelisten is Lucas degene die dat het meest benadrukt: dat Jezus er in de eerste plaats is voor degenen die in de maatschappij onderaan staan. Dat maakt zijn evangelie nogal eens ongemakkelijk om te lezen als je zelf een relatief goede positie in die maatschappij hebt.

De boodschap van een profeet is dus niet voor iederéén zomaar goed nieuws. En misschien herken je daar ook wel een goede profeet aan: dat hij niet zomaar zegt wat mensen graag willen horen. In het Lucas-evangelie geldt dat ook voor Jezus. In het gedeelte dat volgt op de woorden die we vandaag lezen, zal Jezus zijn dorpsgenoten nog een behoorlijke veeg uit de pan geven en dan slaat het enthousiasme van de luisteraars heel gauw om in woede.

Ook bisschop Tutu liet zich niet verleiden tot een wij-zij denken. In de laatste jaren van zijn leven was hij zeer kritisch op wat er van de politieke partij van de strijd tegen apartheid, de ANC, geworden was. Op internet circuleert zelfs een filmpje waar hij in een persconferentie zegt dat hoe het ANC zich als regerende partij gedraagt, nog erger is dan de Apartheid. Dat is natuurlijk niet mis, dat je een partij die ontstaan is uit het verzet tegen overheersing vergelijkt met de overheersers zelf...

Dynamiet dus. En tegelijkertijd hoop die zó levend en doorleefd is dat je er zelf ook weer van ervaart. Ik wens ons toe dat wij in ons leven steeds weer woorden mogen horen die ons de hoop teruggeven. Woorden die doorleefd zijn, woorden die je laten geloven dat het wáár is, woorden die het kwaad niet uit de weg gaan maar het aanwijzen, benoemen en aanspreken. Woorden die ons niet naar de mond praten, maar ons uitdagen, in beweging zetten. Omdat we weten: vandáág is de Schrift vervuld.